

Apám nyomdokain...



Dualizmus kori történelmi kirándulásunk olyan korszakbeli politikusok életrajzával zárul, akik mindketten történelemformáló személyiségek gyermekei voltak. Rájuk különösen érvényesnek bizonyult a régi tapasztalat: ki lehetett-e szabadulni apjuk árnyékából, avagy messzire esik-e az alma fájától?

Ifj. Andrassy Gyula

Egy korszakról jó képet kaphatunk a benne élő meghatározó személyiségek megismerésével, illetve ha azt vizsgáljuk, hogy milyen hatással voltak vagy vannak a kora és a mai szellemi életre. Mennyi nagyobb gondolkodó, teoretikus, államférfi választotta mintaképévé vagy tette magáévá szellemiségét, elképzelését. Mennyire relevánsak munkái és erőfeszítései még akkor is, ha igazságtalanul, nem teszünk róluk említést. Talán ifj. Andrassy Gyula, akire ráaggatták a „Herbert” gúnynevet – Bismarck illetve Gladstone tehetségtelen gyereket hívták így – megérdemli-e ezt a jelzőt? Nehezen foglалhatunk álláspontot. Mindenesetre munkássága, elvei hatással voltak korára, valamint a jövő nemzedékeinek tartalmaztak útmutatást.

1860. június 30-án Töketerében született apja id. Andrassy Gyula, a család egyik legkiemelkedőbb alakja államférfi, diplomata, az „ország első szerencsés kezű építő mestere”, anyja Kendeffy Katalin grófnő volt. Családjuk nagy múltra tekint vissza és mindig jelentős szerepet játszottak az ország életében. Születési helyéről annyit érdemes tudni, hogy 1887-ben az Osztrák-Magyar Monarchia Térképészeti Intézete Európa közepeként határozta meg, helyét egy obeliszkkel jelölte. Egy bátyja volt, Tivadar,

aki 1890 és 1896 között az országgyűlés alelnöke, ezen kívül festő és műgyűjtő volt, s töketerébesi kastélyuk sűrűn volt találkozó helye a korabeli művészi elitnek.



Politikai karrierje a Szabadelvű Párt-hoz való csatlakozással kezdődött. Az első Wekerle-kormányban belügyminisztériumi államtitkári posztot töltött be 1892 és 1894 között. 1894 júniusában kinevezték a király személyi körüli miniszternek, amely tisztséget Wekerle lemondásáig viselte. Az 1898-ban a költségvetési vita folyamán, több neves politikussal elhagyta a pártot, de a Bánffy-kormány bukása után visszatért.

A relatíve nyugodt századforduló után, a dualista rendszer válságjeleiből felocsúdva, több neves politikussal megalakította az – 1904. november 19-én zászlót bontó – Ellenzéki Koalíciót. Itt jelentős szerepre tett szert, majd megalakította az Alkotmány-pártot. A Fejérváry-féle ún. „darabont kormány” bukása után a második Wekerle-kormányban töltötte be a belügyminiszteri tiszteket 1906 és 1910 között. Ekkor már érzékelhetőek voltak a kibontakozó agrárius mozgalmak, valamint a nemzetiségek fokozódó követelései, ezért tett kísérletet az ún. plurális választójog bevezetésére. Az 1908-as előterjesztésnek a lényege, hogy a választójog függjön az életkortól, iskolai végzettségtől, illetve az adófizetés mértékétől. Az elképzelés csúfosan megbukott és hozzá járult a koalíció bomlásához.

Az 1907-ben alakult Nemzeti Munkapárt 1910-es hatalomra jutása után, országának érdekeit külföldön képviselte, mint követségi attasé. Mérlegelve a reális helyzetet, Ausztriát reprezentálva, minden erőfeszítést megtett azért, hogy a Balkán-háborúk ne robbanjanak ki, s ugyanígy törekedett 1915-ben a mielőbbi béke megkötéséhez, s a választójog kiszélesítéséhez.

Miután Tisza István proklamálta nevezetes szavait a parlamentben, miszerint „uraim a háborút elvesztettük”, mint az Osztrák-Magyar Monarchia utolsó külügyminisztere (1918. október 24 – 1918. november 2.), erőfeszítéseket tett egy Németországtól sze-

parált béke megkötéséhez. A trianoni béke megkötése (1920) után, próbált feleszmélni a sokkból és az újjáalakuló politikai életben szerepet vállalva, a Keresztény Nemzeti Egyesülés pártjának elnöke lett. Számottevő szerepet ezután már nem vállalt és fokozatosan vonult ki a politikai életből. 1929. június 11-én halt meg Budapesten.

Mint politikus nem tudott atyja nyomdokaiba lépni, de nem szabad megfélemlíteni olyan lényeges dolgokról, mint államtani és történeti munkái, melyek egy éles látással rendelkező emberről adnak tanúbizonyságot. Művei: *Az 1867-iki kiegyezésről* (Budapest, 1896); *Magyarország alkotmány és állam eredete* (Budapest, 1901). Ezenkívül későbbi munkáihoz lehet sorolni *Miért robbant ki a háború?*; *Diplomácia és világháború*, amelyek mind magyarul és németül megjelentek.

Mindazonáltal nagyon fontosak tárgyi hagyatékai. Töketeberesi kastélyuk nemcsak bátyjának adott otthont, hanem számos híres festmény került ide, többek között egy Rembrandt önarckép 1630-ból, illetve Turner: Velencei látkép, amit még apjuk, hozott Párizsból. Más híres alkotás is megtalálható volt, mint Courbet Hauteville-i cédrusa, valamint Mone és Rousseau egy-egy tájképe. Főleg ifj. Andrásynak a francia festők művei iránti vonzalma vezetett ahhoz, hogy egy Magyarországon páratlan kollektív jöjjön létre. Bár sajnálatosan a fáma arról nem szól, hogy ezeknek nagy részét a szovjet hadsereg 1945-ben „privilegizálta”.

Nem a szó szoros értelemben haladt „apja nyomdokain”, mindenestre álljon itt egy idézet politikai ellenfele, Károlyi Mihály, szájából, ami mindenféleképpen nagyságát és tekintélyét hivatott fémjelezni.

„...A ő véleménye megfellebbezhetetlen volt, akár politikai, akár etikai vagy művészeti kérdésekről folyt a vita. A családból soha senkinek nem jutott eszébe, hogy ellentmondjon neki. Nem félelemből, mert

szelíd és finom ember volt, hanem csodálatból és szeretetből. Ő képviselte és folytatta az idősebb Andrássy Gyula, a tévedhetetlen pátriárka hagyományait...”

Kossuth Ferenc

Minden elnyomó rendszernek megvan ama sajátos reflexiója, amely retorziókat eredményez. Ez bizonyos társadalmi rétegeket, hatalmi csoportosulásokat hazájuk elhagyására kényszerítik. Gondoljunk csak 1919/20 terrorjaira, illetve az 1945 utáni szovjet megszállás áldozataira, vagy az igazán közel álló jubileumi ’56 disszidenseire. Sorsdöntő pillanatok ezek, melyek elementáris erővel átforgatták történelmünket. 1848-49 is magában hordozta messianisztikus szabadságeszméjét, ahol nemzetünk fiai „egy emberként álltak fel és adták vérüket e nemes célért”.

Az 1867-ben létre jövő dualista államszervezet egyik legnagyobb bírálója és eme rendszer revíziójának egyik szimbólumának, Kossuth Lajosnak, politikai elhivatottságából, szinte törvényszerűen következni kellett, hogy idősebb gyermeke is örökölje apja affinitását. A sors fintora, hogy a függetlenség eme neves képviselőjének elsőszülött fia már a realisabb, megbékélt és kompromisszumokkal teli kiegyezés útját választotta. Atyja halála után hazatérve, a századforduló káprázatos, illúzióktól kicsit sem mentes politikai életében feltűnve, lényegesen máshogy értelmezte szabadságharcunk vívmányait.

1841. november 16.-án született Pesten, édesanyja Meszlényi Terézia, apja a neves reformkori közéleti személyiség Kossuth Lajos volt. Ezen kívül két testvére volt Vilma és Lajos-Tódor. A világosi fegyverletétel után neki és családjának is bujdosni kellett. 1849. augusztus 26-án este elfogták testvéreivel együtt. Ezután jött az a mintegy negyvenégy év, amelyet emigrációban kényszerült tölteni.



Műszaki tanulmányai befejeztével, először Angliában, majd 1873-ban a Cesena Sulphur Company Limited vezetőitől kapott megbízásnak köszönhetően, Olaszországban vállalt munkát. Európai hírnevet szerzett a vasút- és hídépítés, valamint az alagútás terén. Részt vett az emigráció politikai és publicisztikai tevékenységében is. 1859-től a Magyar Nemzeti Igazgatóság titkára volt. Itt, a Cesena környéki bányavidéken eltöltött idő alatt, érett meg jelleme s nem egy anekdota maradt fent róla, mind férfitársaságáról, mind tekintélyéről téve említést. A két rablógyilkosról szóló fámát – miszerint saját kezűleg kapta el és maga kötözte meg őket – apjának 1879. november 2-án Helfy Ignác-hoz írt levele, illetve a fennmaradt prefektusi levél alátámasztani látszik. Mindezen tények erősítik a fentebb említett jelzőit.

Bár az igazi megpróbáltatások csak ezután kezdődtek. Az 1880-as évektől kezdve a bányatelepe egyre deficitesebb lett, ezért

fokozatosan leépítették, majd felszámolták. Szeretett feleségének, Emily Hogginznak, Sarah exeteri őrgrófnő dédunokájának, 1887-ben bekövetkezett hirtelen halála szintén kihatással volt az életére. Felesége emlékét a firenzei temetőben mai is álló cédrusok, illetve férje családi címer őrzi. Bár hazatérte után újra megnősült (második felesége özv. benyói és urbanói gróf Benyovszky Sándorné kvassói és brogyáni Kvassay Mária), első feleségét mélyen gyászolta. 1894. március 20-án meghalt apja, utolsó útjára elkísérve itthon telepedett meg és lépett a politika színterére.

Az idősebbik Kossuth-fiú megjelenésével a Függetlenségi Párt hívei tőle várták a gyógyírt 1848/49 sebeire. Ellenben Ferencbe hiába lett belesulykoltva ez az independens érzület, mindvégig Deáknak a kiegyezésbe vetett hit realitásával felé hajlott. Inkább a magyar főségnak megőrzés, illetve az érezhető nemzetiségi problémák megoldását te-

kintette mérvadónak. 1895-ben képviselővé választják, a függetlenségi párt elnöke, majd 1905-ben az Ellenzéki Koalíció vezérlőbizottságának az elnöke lesz.

A második Wekerle-kormányban töltötte be a kereskedelemügyi miniszteri posztot (1906. április 8. – 1910. január 17.). Ekkor hozta ama nem túl népszerű törvényjavaslatát (1907. május 13-án), amely leszögezte, hogy vasúti alkalmazott kizárólag magyarul beszélő, magyar állampolgár lehet. Ennek az előterjesztésnek törvényre emelkedésével, fatálisan megbéklyózta a magyarok és nemzetiségek kapcsolatát. 1907-ben megújította a vám- és kereskedelmi szerződést Auszriával. A kormány lemondásával, Apponyi Alberttel együtt a Függetlenségi és 48-as Kossuth Párt vezetője. A pártok diffúziója után egyre többet betegeskedett és így csak az egyik elnöki posztnak tudott eleget tenni. Kiadta atyja iratait. 1914. május 25-én hunyt el Budapesten.

DÉTÁR IMRE

S Z Á M U N K S Z E R Z Ő I

Könyves Péter hallgató (SZTE JGYTFK, SZHF), *Csicseley Ildikó* PhD-hallgató (SZTE BTK), *Détár Imre* hallgató (SZTE BTK), *Fábián Borbála* PhD-hallgató (PPKE BTK), *Falusi Norbert* hallgató (SZTE BTK), *Haág Zalán István* tanár (Szeged), *Könyves Péter* hallgató (SZTE JGYTFK, SZHF), *Markó Csaba* tanár (Szeged), *Miklós Péter* PhD-hallgató (SZTE BTK), *Molnár Gábor* PhD-hallgató (JPTE Földtani Doktori Iskola), *Nagy Andrea* tanár (Budapest), *dr. Sarnyai Csaba Máté* PhD-vallástörténész (Szeged), *dr. Szabó Pál Csaba* egyetemi adjunktus (SZTE BTK), *Vincze Gábor* történész (Emlékpont Múzeum, Hódmezővásárhely).